

LUCIAN BLAGA AND THE SCHILLERIAN SPIRIT

Emilia Ștefan

Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract : The present paper focuses on the idea of highlighting the fact that Lucian Blaga's concern to write poetry and philosophy, corollary his talent, enthusiasm and passion for reading is accompanied by his inclination for the art of translation and especially that from German poetry. I have also identified and traced the German direction within the poet-philosopher's development, considering Schiller as a "spiritual allodium intended for him."

Keywords: The cult for German poets, Blaga's bookishness array, poetry's enlighteners, "Earth apportionment"

În volumul *Influențe germane în opera lui Lucian Blaga* (capitolul *Biblioteca lui Lucian Blaga*) încercat să demonstrăm filiera germană a receptivității poetului filosof față de cultura și știința germană și, în același timp, față de toată literatura, filosofia, arta universală și nu mai puțin față de toate științele fizice (astronomia, chimia, fizica, științele pământului), științele vieții (biologia, medicina, psihologia) și științele sociale (economia, lingvistica, științele politice, sociologia).

Însă preocuparea sa de a scrie poezie și filosofie, rezultat al talentului, dar și al entuziasmului, pasiunii pentru lectură este dublat de aplecarea spre arta traducerii și, îndeosebi, a traducerii din lirica germană. Creatori germani sau curente literare cu centrul de iradiere în Germania (romantismul, expresionismul) și-au găsit ecou în opera sa datorită contextului apartenenței la același spațiu a celor două literaturi începând din secolul al XIX-lea și, totodată, datorită mediului formării sale, compus din acest melanj de limbi și culturi (română și germană) "care îi dezvoltă performanța deopotrivă literară, filosofică, având rol de catalizator, dar și de punte spre modernismul literar european".¹

Așezarea sa livrească, ce strânge operele reprezentanților acestei literaturi (286 de titluri în limba germană), "reface linia generală de dezvoltare a fenomenului literar german de-a lungul secolelor, însă accentul este pus pe: literatura clasică (Goethe, Schiller), literatura între clasicism și romantism (Jean Paul, Friedrich Hölderlin, Heinrich von Kleist), romantism (Schelling, August și Friedrich Schlegel, Novalis, Clemens Brentano), poezii războaielor de eliberare (Theodor Körner), romantismul târziu (Joseph von Eichendorf, E. T. A. Hoffmann, Heinrich Heine), literatura de pregătire a revoluției burghezo-democratice din martie 1848 (Friedrich Engels), literatura austriacă (Nikolaus Lenau), realismul poetic și critic (Theodor Storm, Christian Friedrich Hebbel), scriitorii elvețieni (Gottfried Keller), naturalismul (Gerhart Hauptmann), impresionism (Detlev von Liliencron, Căsar Fleischlen, Otto Julius Bierbaum, Max Dauthendy), simbolism (Stefan George, Reiner Maria Rilke, Max Dauthendy), neoromantism (Theodor Däubler), neoclassicism (Frank Wedekind, Wilhelm von Scholz), căutări în direcția realismului (Ricarda Huch, Hermann Hesse, Thomas Mann). Referindu-ne la expresionism, biblioteca sa devine tot mai cuprinzătoare: lirică (Georg Trakl, Alfred

¹ Emilia Ștefan, *Influențe germane în opera lui Lucian Blaga*, Editura Universitaria, Craiova, 2013, p.15.

Wolfenstein, Georg Heym, Alfred Mombert, Franz Werfel, Oskar Loerke, Johannes Robert Becher, Walter Hasenclever – și dramaturg, Max Herrmann-Neiße, Richard Dehmel, Ernst Barlach), dramă (Georg Kaiser, Ernst Barlach, Fritz von Unruh, Walther Hasenclever, Carl Sternheim, Alfred von Brust), proză (Kasimir Edschmid, Alfred Döblin, Paul Gurk – și dramaturg). Apoi se îndreaptă spre literatura căutătoare de formule noi: teatrul epic (Bertolt Brecht), noul obiectivism (Ferdinand Bruckner, Emil Erich Kästner, Alfred Polgar), radicalism și suprarealism (Franz Kafka, Gottfried Benn, Yvan Goll, Hans Henny Jahnn), romanul istoric-social (Erich Maria Remarque), anii de răscruce 1933-1945 (emigrația internă – Friedrich Schnack; literatura nazistă – Richard Billinger), începuturi și căutări noi după 1945 (literatura din Republica Federală a Germaniei – Hermann Kasack).²

Revenind la pasiunea sa pentru arta traducerii în domeniul poeziei, reținem că “un text tradus trebuie să devină pretext de creație”. “Traducătorul de poezie, mai spune el, trebuie să aspire spre calitatea aceasta de autor, atfel e mai indicat să se lase de meserie”.³

Între anii 1830-1840, activitatea tălmăcitorilor din lirica germană era în floare. Tot mai mulți sunt interesați să surprindă claritatea înțelesului și muzicalitatea versurilor poezilor Kotzebue, Schiller și Gessner: “Printre primii traducători din Schiller sunt amintiți Ion Câmpineanu (cu *Intrigă și amor* la 1834), I. Albinet (cu *Nestatornicia norocului*)”.⁴

În *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (Brașov) traduce Timotei Cipariu un mic fragment din *Cântecul clopotului*. Un an mai târziu (1839), același traducător ne dă *Vânătorul alpicesc* și sunt inserate “vorbele de spirit din piesele *Don Carlos* și *Fiesco*”. Andrei Mureșanu, al doilea “Schillerian de căpetenie”, cum îl numește G. Bogdan-Duică, traduce *Vânătorul de pe Alpi*.

În 1868, cultul pentru poezii germani Goethe, Schiller, Klopstock, Bürger și Heine, traduși în proză, este conturat tot mai accentuat: “Granda și-a dat apoi foarte bine seama că limba română nu ajunsese încă, pe timpul său, la acea supleță și bogăție care să facă posibilă redarea – în versuri - a farmecului din original. De aceea el se mulțumește să ne redea fidel, în proză ritmată, *Aspirația* și *Împărțirea pământului* din Schiller”.⁵

În același an, în *Convorbiri literare* apare *Pruncușișă*, tradusă de Schelitti. Un an mai târziu, în aceeași revistă, Schelitti mai publică *Dorul* și *Copilul la izvor*. Apoi, în anul 1881 avem traducerea poeziei *Mănușa* din Schiller, datorată lui M. Eminescu și în anul 1897, C. Xenii tălmăcește *Aceeași soartă*. Între 1922 și 1923, Nadejda Cezianu publică *Scufundătorul* din Schiller și preotul Constantin Morariu, *Danțul*.

În coloanele mai multor reviste sunt cuprinse tot mai multe tălmăciri, izvorâte din sursă germană și, bineînțeles, din Schiller. În revista *Astra*, Ilie Gherghel publică în anul 1929, *Cântecul clopotului*; în revista sibiană *Albina Carpaților*, I. Al. Lăpedatu traduce liber *Dorul* din Schiller. Înrâurirea germană este prezentă și în paginile revistei *Literatorul*: alături de poezii Goethe, Schiller și Heine îi întâlnim pe Klopstock, Lessing, Bürger și Chamisso.” Chiar în anul I al apariției *Arhivei* (1889), N. Iorga, scriind despre *Iubirea în literatura modernă* se oprește la examinarea tendinței <<idealizării religioase a iubirii>>, constatând că această tendință își are obârșia în Germania, țara cea mai idealistă și mai visătoare din Europa. N. Iorga indică numele

²Idem, pp 51-52.

³ Lucian Blaga, *Elanul insulei*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977, p. 201.

⁴ Ion Gherghel, *Goethe în literatura română - cu o privire generală asupra întregii înrâuriri germane – studiu de literatură comparată*, vol. 1, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București, 1931, p. 11.

⁵ Idem, p. 28.

acestei idealizări a femeii nu numai la Schiller și Goethe, ci și la poeții germani mai aproape de noi, cum e pesimistul și gingașul Lenau, ba chiar și spiritualul și sarcasticul Heine”.⁶

Fereastra către literatura germană este deschisă și în revista *Luceafărul* (traduceri din Platen-Hallermünde și Carmen Sylva). Din Schiller apar câteva fragmente ale traducătoarei Maria Cunțanu din *Fecioara din Orlean* (1907) și cele datorate lui Iorgu G. Toma a *Inelului lui Policrat* (1907-1908).

În 1924, Virgil Tempeanu își adună tălmăcirile, cuprinse în paginile mai multor reviste, în antologia *Din scrinul vechi ...* (Editura Ramuri, Craiova). N. Iorga remarca, în prefața acestui volum, meritul antologiei ce poate fi considerată “un fel de Istorie a literaturii germane prin probe” care “e și cea mai instructivă”. Aceste traduceri (din Goethe, Schiller, Voss, Novalis, Kerner, Eichendorff, Geibel, Ricarda Huch etc) beneficiază de substanță interpretativă ce se impune cu “discretă eleganță”, așa cum sublinia scriitorul prefetei acestei antologii.

Am încercat să redăm ritmul influenței germane ce prefigurează cultul pentru Goethe: “Personalitatea poetică, în jurul căreia se concentrează între 1834-1864 cu mai multă staruință interesul tălmăcitorilor și imitatorilor, este incontestabil Fr. Schiller. În *Foiaia* lui Bariț e tradus în special în primii nouă ani. Și în *Alăuta românească* din Moldova este cultivat Schiller cam în același timp. Scena românească încearcă, timidă, întâii pași, sprijinită, între altele și de operele schilleriene”.⁷

La Lucian Blaga, influența mediului germanic, tradiția de cultură germană păstrată în curs de două-trei generații în care se formează încă din copilărie devin ghid în asimilarea tiparelor limbii ‘aspre și reci’, pregătite încă de la început, parcă înainte de venirea lui pe lume:

Tatăl său “era cuprins de obicei de cărți nemțești, ce și le procura de la profesorii saxoni de la gimnaziul din Sebeș. (...) întreținea legături – nu s-ar putea spune tocmai prietenești, dar cordiale, cu aceste cercuri, căci pe vremuri fusese și el elev la gimnaziul din Sebeș, și-l mânau într-acolo amintirile. Mai păstra în bibliotecă Poeziile lui Schiller, un volum ce-l luase cândva ca premiu, purtând, pe întâia pagină, un elogiu caligrafic și semnătura barocă a directorului. Clasele superioare ale liceului, Tata le-a urmat la Bruckenthal, la Sibiu, unde, pentru a câștiga timp, a ars etapele, consumând într-un singur an trei clase și bacalalaureatul. În curs de 2-3 generații s-a înfiripat astfel la noi în casă o anume tradiție de cultură germană”.⁸

Itinerarul german se continuă la liceul din Sebeș: “Școala însăși era o zidire mai recentă de pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Pe frontispiciu se citea ca pe un pergament deschis, gata de a se aduna sul, dacă ți-ar fi scăpat din mână, o inscripție cu litere mari: *Bildung ist Freiheit!* (“Cultura e libertate”). Învățătorii și profesorii, chemați să facă educația băieților, erau, cei mai mulți, fețe umbrate pe la universitățile din Germania. Nu era nicio mirare că înăuntrul școlii stăpânea un pronunțat spirit schillerian. (...) Se învățau pe dinafară baladele lui Schiller, și aveam privilegiul să le aud declamate cu patos tineresc, acasă, prin parc, pe coridoare, și pretutindeni, unde ne învărteam. Imi plăcea să ascult cadențele baladești, închegate în strofe de-o desăvârșire ritmică ce mulțumea timpanul cel mai pretențios, și rețineam, chioar fără să fi dorit cu tot dinadinsul, crâmpie vag înțelese din: <<Cocorii lui Ibicos>> sau din <<Cântecul clopotului>>. De altminteri, cel mai însemnat eveniment ce avu loc la școală, în răstimpul cât urma clasele primare (1902-1906) fu comemorarea a o sută de ani de la moartea lui Schiller. Cu această ocazie ni s-au împărțit gratuit, și-n împrejurări deosebit de solemne, tuturor elevilor, câte trei-patru

⁶ Idem, p. 39.

⁷ Idem, p. 166.

⁸ Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, Editura Tineretului, București, 1965, p. 11.

broșuri și cărțuții despre viața și opera scriitorului. Cunoșteam trecerea pe pământ a lui Schiller și zbuciumul ei (...)”.⁹

În acest templu al literaturii și filosofiei, “căutările neobosite ale adolescentului în colecția de cărți a tatălui său, dar și în biblioteca sătească, conturează secvența crucială a depozitării acumulărilor literare străine (operele lui Schiller și Goethe) în conștiința sa, alături de un tezaur autohton care va fi dobândit prin lecturi asidue (...)”.¹⁰

Și, mai târziu, constant, de-a lungul anilor săi de formație, pentru Blaga, curentul curentul cel mai bogat în materie de penetrare literară se concentrează în jurul liricii și filosofiei germane și, cu precădere, în jurul titanului de la Weimar.

Iar “transpunerile i-au domolit o aprigă sete. Traducând, afirmă Lucian Blaga, m-am îmbogățit cu o experiență. Doream să văd în ce măsură poezia poate fi trecută într-un grai sau altul”.¹¹

Tălmăcirile lui Blaga din Goethe, Schiller, Hölderlin, Heine, Meyer, Rilke, Stefan George și Hugo von Hofmannstahl “umplu un gol resimțit vreme îndelungată de cultura noastră”.¹²

Prima tălmăcire a poeziei *Împărțirea pământului* (din volumul *Schiller*, colecția *Cele mai frumoase poezii*, ediția 1958) se datorează lui Iosif Cassian-Mătăsescu, nume important în peisajul secolului XX. Acesta surprinde claritatea sensului și muzicalitatea multor texte din poezia clasică germană (Friedrich von Schiller, Heinrich Heine) și din creația unor importanți scriitori de limbă germană din România: Oskar Walter Cisek, Gertrud Gregor etc.

Următoarea traducere a acestei poezii îi aparține lui Dimitrie Onciul, publicată în *Bukowiner Pädagogischer Blätter*, nr. 3, pp.35-36, 1875. Această încercare a istoricului român (cunoscător al slovelor nemțești) nu este o lucrare în întregul ei perfectă, dar este o traducere care îl apropie îndeajuns de textul german pe cititor.

Traducerea lui Lucian Blaga a acestei poezii este “rezultatul unui proces de interiorizare lirică”.¹³ Exprimarea lui Schiller și-a găsit la Blaga tonul robust, convingător, ca în original.

Cităm prima strofă în original (*Die Teilung der Erde*):

“Nehmt hin die Welt! rief Zeus von seinen Höhen
Den Menschen zu. Nehmt, sie soll euer sein!
Euch schenk ich sie zum Erb und ewgen Lehen
Doch teilt euch brüderlich darein!”¹⁴

În traducerea lui Blaga:

“Luați-o, iată lumea! strigă Joe
de pe-nălțimi spre oameni, darul meu
în veci al vostru fie, dar frățește
să vă-mpărțiți hotarele mereu”.¹⁵

Această transpunere izbutește “să fie (...) echivalentă, să păstreze adică, în versiune, modelul, investindu-l într-o nouă expresie proprie nu numai limbii, dar și poetului care l-a interpretat”.¹⁶

⁹ Idem, pp 49-50.”

¹⁰ Emilia Ștefan, *Influențe germane în opera lui Lucian Blaga*, Editura Universitaria, Craiova, 2013, p. 21.

¹¹ *Patru milenii de poezie în tălmăcirea lui Lucian Blaga*, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Humanitas, București, 2012, p. 6.

¹² Vasile Nicolescu, *Gazeta literară*, an V, nr. 3 (201), 16 ian. 1958, p.2.

¹³ Vasile Nicolescu, Lucian Blaga: „*Din lirica universală*”, în *Gazeta literară*, an V, nr. 3 (201), 16 ian. 1958, p.2.

¹⁴ Gedicht: *Die Teilung der Erde* von Fr. Schiller, <http://www.ub.uni-heidelberg.de/wir/geschichte/schiller.html>

¹⁵ *Patru milenii de poezie în tălmăcirea lui Lucian Blaga*, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Humanitas, 2012, București, p. 73.

În această variantă , tălmăcirea lui Schiller în grai românesc are fără îndoială și sunet blagian: căci, ne spune Blaga, m-am ostenit numai cu poezii ce mi-au stârnit încântarea, care, prin tălmăcire, puteau să devină într-un fel ale mele, ale noastre, ale Românilor”.¹⁷

“O poezie tradusă trebuie să fie în primul rând <<poezie>> și numai în al doilea rând “tradusă”. Firește că această operație implică unele riscuri: poezia tradusă ar putea fi mai frumoasă decât originalul, prin ceea ce <<traducătorul>> devine de fapt <<autor>>.”¹⁸

Prezentarea cultului pentru Schiller (și mai apoi pentru Goethe) în spațiul literar românesc la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea dovedește receptivitatea literaturii române îndeosebi față de ecourile liricii germane (fără a pierde din vedere că apropierea de limba germană, mai ales a românilor din Transilvania este accentuată prin contextul vecinătății cu comunitățile germane și de-o potrivă prin sistemul de învățământ local, apoi prin relațiile culturale dezvoltate în această provincie și Viena) și conduce la concluzia că rezonanța culturii germane în acest spațiu inițiază impulsul spre descoperirea fondului autohton din care se alimentează creația culturală, punct de vedere pe care îl exprimă Lucian Blaga în *Spațiul mioritic*.

Bibliografie:

Lucian Blaga, *Elanul insulei*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977.

Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, Editura Tineretului, București, 1965.

Patru milenii de poezie în tălmăcirea lui Lucian Blaga, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Humanitas, București, p. 73.

Ion Gherghel, *Goethe în literatura română - cu o privire generală asupra întregii înrâuriri germane – studiu de literatură comparată*, vol. 1, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București, 1931.

Vasile Nicolescu, Lucian Blaga: „*Din lirica universală*”, în *Gazeta literară*, an V, nr. 3 (201), 16 ian. 1958.

Alexandru Piru, *Un virtuoz*, în *Varia, Precizuni și controverse*, Ed. Eminescu, București, 1972, pp. 335-338.

Emilia Ștefan, *Influențe germane în opera lui Lucian Blaga*, Editura Universitaria, Craiova, 2013.

Mircea Vaida, *Lucian Blaga. Afinități și izvoare*, Editura Minerva, București, 1975.

¹⁶ Alexandru Piru, *Un virtuoz*, în *Varia, Precizuni și controverse*, Ed. Eminescu, București, 1972, pp. 335-338.

¹⁷ *Patru milenii de poezie în tălmăcirea lui Lucian Blaga*, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Humanitas, București, p. 10.

¹⁸ Lucian Blaga, *Elanul insulei*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977, p. 201.